

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

Moliya fakulteti 4-bosqich talabalari

Mardonova Gulnoza

Xudoyorova Gulzoda

ANNOTATSIYA: *Byudjet ijrosining G'aznachilik faoliyatiga Moliyani samarali boshqarish uchun byudjet ijrosining g'azna ijrosi hal qiluvchi ahamiyatga ega. G'aznachilikning samarali ijro etilishi mablag'larning taqsimlanishi va samarali ishlatilishini ta'minlaydi, g'azna ijrosi davlat moliyasini samarali boshqarishni o'z ichiga olgan hal qiluvchi jarayondir. Bu turli loyiha va dasturlar uchun mablag'larning to'g'ri taqsimlanishi va samarali ishlatilishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.*

KALIT SO'ZLAR: *Byudjet ijrosining G'aznachilik ijrosiga kirish, G'aznachilikning samarali bajarilishining ahamiyati, Byudjet ijrosining g'aznachilik ijrosida duch keladigan muammolar, G'aznachilik ijrosi bo'yicha eng yaxshi amaliyotlar.*

KIRISH:

G'aznachilikning samarali bajarilishining ahamiyati Shuningdek, u naqd pul oqimi va likvidlikni kuzatishda yordam beradi va hukumat o'z moliyaviy majburiyatlarini o'z vaqtida bajarishini ta'minlaydi. G'aznachilikning to'g'ri bajarilishi moliyaviy barqarorlikni saqlashning kalitidir. G'aznachilikning samarali bajarilishiga e'tibor qaratish orqali hukumatlar o'zlarining moliyaviy boshqaruv amaliyotlarida shaffoflik, hisobdorlik va yaxshi boshqaruvni rag'batlantirishlari mumkin. Byudjet ijrosining g'aznachilik ijrosida duch keladigan muammolar Byudjet ijrosining g'azna ijrosi moliya menejerlari uchun bir qancha muammolarni keltirib chiqaradi. Ba'zi to'siqlarga pul oqimini boshqarish, byudjet cheklolari va prognozlashdagi noaniqliklar kiradi. Yana bir muhim muammo - bu tartibga solish talablari va ichki moliyaviy siyosatlarga

rioya qilishni ta'minlash. To'g'ri rioya qilinmasa, g'aznachilikning byudjet ijrosi bo'yicha ijrosi xavf ostida qolishi va moliyaviy tanazzulga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, moliyaviy bozorlar va iqtisodiy sharoitlarning o'zgaruvchanligi g'aznachilik ijrosini murakkablashtiradi. Moliyaviy menejerlar byudjetning muvaffaqiyatli bajarilishi va umumiy moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun o'zgarishlarga tezda moslashishi kerak. G'aznachilik ijrosi bo'yicha eng yaxshi amaliyotlar Moliyaviy resurslarni samarali boshqarishda byudjetning g'azna ijrosi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Eng yaxshi amaliyotlar shaffoflik, hisobdorlik va qoidalarga rioya qilishni ta'minlaydi. G'aznachilikning samarali bajarilishi mablag'larni o'z vaqtida yig'ish, sarflash va monitoringini o'z ichiga oladi. G'aznachilar byudjetdan foydalanishni optimallashtirish uchun nazorat choralari va risklarni boshqarish strategiyalarini qabul qilishlari kerak.[1]

2014 yil 1-yanvardan e'tiboran kuchga kirgan „O‘zbekiston Respublikasining Byudjet kodeksini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qonunga muvofiq, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga 2014-yil va 2015-yillar mobaynida O‘zbekiston Respublikasi Byudjet kodeksi normalarining amal qilishi va samaradorligi muntazam ravishda hamda har tomonlama monitoring va tahlil qilinishini ta'minlash, zarur bo‘lgan hollarda, O‘zbekiston Respublikasi Byudjet kodeksining ayrim normalarini yanada takomillashtirishga qaratilgan takliflarni belgilangan tartibda kiritish vazifasi yuklatilgan.[2]

O‘zbekiston Respublikasining bozor munosabatlariga o‘tishi sharoitida, demokratik davlat qurish yo‘lidan borayotgan davrda ijtimoiy hayotimizning barcha sohalarida bo‘lgani kabi byudjet tizimida ham chuqur o‘zgarishlarni amalga oshirish hozirgi kunning asosiy talabi hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi:

Moliya hamda byudjet sohasini professorlar T.S.Malikov va N.X.Haydarovlar quyidagicha ta'riflaganlar: „Byudjet tizimi bu turli darajadagi byudjetlar va byudjet mablag‘lari oluvchilar yig‘indisini, byudjetlarni tashkil etishni va tuzish tamoyillarini ifodalaydigan, byudjet jarayonida ular o‘rtasida, shuningdek byudjetlar hamda byudjet mablag‘lari oluvchilar o‘rtasida vujudga keladigan o‘zaro munosabatlar majmuidir. Ko‘pchilik hollarda, soddaroq tarzda,

byudjet tizimi deyilganda, mamlakatdagi mavjud byudjetlar to'plami (majmui) tushuniladi".[3]

Soddaroq qilib aytilganda, byudjet tizimi bu - iqtisodiy munosabatlarga, davlat tuzilishiga va qonun normalariga asoslangan davlat, ma'muriy-hududiy tuzilishlarning, byudjet munosabatlarida mustaqil bo'lgan byudjet tashkilotlari muassasalari va maqsadli davlat fondlarining majmuidir.

Byudjet tizimi mamlakatdagi turli darajadagi byudjetlarni o'zida ifoda etadi. Shuningdek, byudjet tizimi byudjetning o'zaro bog'liqlikda bo'lgan bo'g'inlarining o'zaro yig'indisidan iboratdir. Mamlakatning byudjet tizimi jamiyatning siyosiy tuzilishiga, davlatning iqtisodiy tizimiga va uning ma'muriy-hududiy bo'linishiga bevosita bog'liq hisoblanadi. [1]

Sodiqova Nigora To'rayevna kiriga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlarda, shuningdek, rivojlangan mamlakatlarda elektron moliyadan foydalanish uchun telekommunikatsiya, aktsiyalar, elektron operatsiyalarva axborot infratuzilmasi sohalarida yangi yondashuvlarni yaratish va bu sohada ko'plab tartibga solishni amalga oshirish kerak. Shu maqsadda mijozlar va investorlar uchun xavflarni minimallashtiradigan qoidalarni ishlab chiqish orqali bozorlar samaradorligini oshirishga harakat qilish kerak.[2]

Inomjon Turaevich Jumaniyazovning fikricha, 2018-2019 yillar davomida mamlakatda soliq islohotlari amalga oshirilib, iqtisodiyotga soliq yuki kamaytirishga erishildi, shuningdek soliq turlari maqbullashtirilib, qo'shilgan qiymat soliq to'lovchilar sonini oshirish hisobiga qo'shimcha qiymat solig'i zanjirini hosil qilishga erishildi. Yangi tahrirdagi Soliq kodeksida soliqlarni ortiqcha undirganlik uchun davlat soliq xizmati organlarining javobgarligi kuchaytirildi, zamonaviy usullarni qo'llagan holda xorijiy amaliyotda sinalgan soliq nazorati shakllari joriy etildi, shuningdek, soliqlarni hisoblash va to'lash tartiblari soddalashtirildi.[3]

Tahlil va natijalar:Eng yaxshi amaliyotlarni tatbiq etish orqali g'aznachilik moliyaviy barqarorlikni oshirishi, asosli qarorlar qabul qilishi va tashkiliy maqsadlarga samarali erishishga hissa qo'shishi mumkin. To'g'ri hisobot

berish va g'aznachilik ijrosini doimiy ravishda yaxshilashga ustuvor ahamiyat berish muhimdir.

Byudjet ijrosida texnologiyaning roli Byudjet ijrosining g'azna ijrosida texnologiyaning roli samaradorlik va aniqlikni ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Avtomatlashtirilgan tizimlar jarayonlarni soddalashtiradi va xatolarni kamaytiradi. Real vaqt rejimida ma'lumotlarni qayta ishlash qarorlar qabul qilish va byudjet ijrosini nazorat qilish imkonini beradi. Texnologiyalar integratsiyasi moliyaviy boshqaruvda shaffoflik va javobgarlikni oshiradi. Byudjet ijro jarayonlarini takomillashtirish, ularni yanada samarali va xavfsiz qilish uchun blokcheyn va AI kabi ilg'or texnologiyalar qabul qilinmoqda. Moliyaviy operatsiyalarni modernizatsiya qilish uchun texnologik infratuzilmaga sarmoya kiritish zarur. G'aznachilik faoliyatida monitoring va baholash Byudjet ijrosining g'aznachilik ijrosi samarali faoliyatni ta'minlash uchun monitoring va baholashni o'z ichiga oladi. Bunga moliyaviy natijalarni baholash va byudjet ko'rsatmalariga rioya qilish kiradi.

G'aznachilik faoliyatida monitoring va baholash shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash uchun juda muhimdir. Bu yaxshilash kerak bo'lgan sohalarni aniqlashga yordam beradi va resurslarni samarali taqsimlashni ta'minlaydi. Doimiy monitoring va baholash orqali G'aznachilik byudjet ijrosini optimallashtirishi va fiskal boshqaruvni yaxshilashi mumkin. Bu jarayon xatarlarni aniqlash, qiyinchiliklarni yumshatish va moliyaviy maqsadlarga erishishga yordam beradi. G'aznachilik ijrosida risklarni boshqarish Byudjet ijrosining g'aznachilik ijrosi strategik qarorlar qabul qilish va resurslarni samarali taqsimlash orqali moliyaviy risklarni boshqarishni o'z ichiga oladi. G'aznachilikni amalga oshirishda risklarni boshqarish strategiyalarini samarali amalga oshirish orqali tashkilotlar o'zlarining moliyaviy ko'rsatkichlarini optimallashtirishlari va uzoq muddatli barqarorlik uchun aktivlarini himoya qilishlari mumkin. G'aznachilikni amalga oshirishda risklarni boshqarish iqtisodiy noaniqliklar va bozor tebranishlari sharoitida tashkilotning barqarorligi va o'sishini ta'minlash uchun juda muhimdir. Byudjetni taqsimlash va g'aznachilik ijrosi Byudjet ijrosining g'azna ijrosi tasdiqlangan byudjet rejalariga muvofiq moliyaviy

resurslarni taqsimlash va ulardan foydalanishni nazarda tutadi. Bu jarayon mablag'larning samarali va samarali taqsimlanishini ta'minlaydi. Byudjetni taqsimlash - bu turli bo'limlar va dasturlarga ularning ehtiyojlari va ustuvorliklaridan kelib chiqqan holda mablag'lar ajratiladigan dastlabki bosqich. G'aznachilik ijrosi esa byudjetga rioya etilishini ta'minlash uchun mablag'larning haqiqiy o'zlashtirilishi va monitoringini o'z ichiga oladi. Byudjet taqsimoti va g'azna ijrosini yaqindan boshqarish orqali tashkilotlar o'z moliyaviy maqsadlariga erishishlari va resurslardan foydalanishni optimallashtirishlari mumkin. Byudjet ijrosini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun g'aznachilik va byudjet sohalari o'rtasidagi samarali muvofiqlashtirish muhim ahamiyatga ega. Byudjet ijrosining shaffofligini oshirish G'aznachilikni samarali boshqarish uchun byudjet ijrosining shaffofligini oshirish muhim ahamiyatga ega. Aniq muloqot va hisobot manfaatdor tomonlarga moliyaviy qarorlarni tushunishga yordam beradi. Daromad manbalari va xarajatlar bo'yicha batafsil tushuntirishlar javobgarlik va ishonchni kuchaytiradi. Oshkoralik aholining davlat moliyaviy amaliyotiga ishonchini oshiradi. G'aznachilik byudjet ijrosi bo'yicha barcha jarayonlarning halollik va ochiqlik bilan bajarilishini ta'minlashga intiladi. Shaffof amaliyotlar moliyaviy boshqaruvni mustahkamlaydi va mas'uliyatli fiskal boshqaruvni rag'batlantiradi.

Xulosa va takliflar:

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlab o'tishim kerak bo'ladi Budjet ijrosining samarali g'azna ijrosi moliyaviy barqarorlik va davlat faoliyati uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu mablag'larning samarali taqsimlanishini va investitsiyalarning oqilona yo'naltirilishini ta'minlaydi. Oldinga qarab, xazina ijrosining kelajakdagi tendentsiyalari jarayonlarni soddalashtirish uchun raqamlashtirish va avtomatlashtirishga qaratiladi. Bu xarajatlarni tejashga va resurslarni taqsimlashda yaxshiroq qaror qabul qilishga olib kelishi mumkin. Umuman olganda, barqaror fiskal boshqaruv uchun byudjet ijrosining g'azna ijrosini optimallashtirish muhim ahamiyatga ega. Texnologiyalar va yangi metodologiyalarni qo'llash orqali tashkilotlar yanada shaffoflikka erishishlari va moliyaviy natijalarni maksimal darajada oshirishlari mumkin. 2024-yil budjet

tizimida moliyaviy barqarorlikka erishish maqsadida ayrim soliq stavkalarining o'zgarishidan qolishligi ham bunga yaqqol misol bo'la oladi. Budget hajmi, byudjet orqali taqsimlanadigan YaIM hajmi hamda byudjet taqchilligi mavjudligi, uni moliyalashtirish manbalari va hajmi, budjetdan moliyalashtirish ko'lami, budjet intizomi darajasi, byudjet g'aznachilik ijrosi sifatini yanada takomillashtirish mamalakat budjet tizimining barqarorlashuviga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. „O‘zbekiston Respublikasining Byudjet kodeksi” 26-dekabr 2013-yil
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shakat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi . 2018-yil 28-dekabr.
3. Алехин, Б. И. Рынок ценных бумаг: учебник и практикум для вузов / Б.И. Алехин. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2023. – 497 с.
4. Шохаззамий Ш.Ш. Финансовый рынок и ценные бумаги. Книга 1. Учебник.-Т.: Iqtisod-moliya, 2005.-с.13, 31-34.
5. Бутиков И.Л.. Проблемы формирования и функционирования рынка ценных бумаг в Узбекистана. БФА.: Диссертация на соискание ученой степени доктор экономического наук. Тошкент.: 2009.г. 416 стр.
6. Stat.uz
7. <https://oz.sputniknews.uz/20231228/uzbekiston-2024-yil-davlat-byudjeti-41857810.html>